

АГОП МЕЛКОНЯН
ПОЕЗИЯ НА ЗВЕЗДНОТО
БЪДЕЩЕ

chitanka.info

Съвременната фантастика е твърде разнолика. Иначе не би могло и да бъде — нейното начало е оплодено от толкова различни пера: Джонатан Суифт, Сирано дъо Бержерак, Жул Верн, Едгар По, Хърбърт Уелз, Карел Чапек. Десетките ѝ метаморфози все още се изпълзват от прилежния и свикнал към класификации мозък на литературоведа. Независимо от това обаче фантастиката от втората половина на XX век става все по-активна, все по-агресивно печели мозъци, читатели и възторзи, все по-настойчиво търси достойно място в съвременната литература. Нещо повече — тя има вече и свои образци, и свои класици. И едно от първите имена, за които познавачът се сеща в този случай, е името Артър Кларк.

Ако трябва да проследим творческата генеалогия на Кларк, обезательно ще стигнем до Жул Верн; Артър Кларк е просто сегашното име на Жул Верн, на „профессионалния мечтател“, на „ясновидец с перо“, на „човека от Републиката на бъдещето“. Защото никой друг наш съвременник не е така близо до бъдещето, до онова красиво, оптимистично, звездно бъдеще на човечеството; никой друг не е пресъздавал с такъв замах и в такива грандиозни мащаби докосването на малките разумни същества от планетата Земя до необозримите стихии на Природата; никой друг не е успявал толкова талантливо да съчетае в себе си учения и художника, философа и поета на научно-техническата революция.

В този смисъл Кларк е най-типичният *научен* фантаст. Ярък, умен и талантлив писател, едновременно с това във всеки свой ред той е и учен — човек с изключително развито логично и аналитично мислене. Фактът или цифрата са огледани и преценени от всички страни, мисълта е прецизно детайлзирана, идеята винаги има стойността на научно откритие. Кларк е точен, дори бих казал педантичен в описанието и на най-незначителния елемент на средата и повествованието; обича да конструира интериора до най-малките подробности и винаги в абсолютно точно съответствие със законите на науката и техниката. И все пак неговите разкази и романи свободно излизат извън тесните дрехи на художественото научно-популярно произведение, надрастват го, за да се превърнат в тържествен химн на неограничените възможности на хармоничния човек на бъдещето, химн на Разума и Доброто, на вечно търсещото начало, на непресъхващата неудовлетвореност по пътя към идеала.

Артър Чарлз Кларк е роден на 16 декември 1917 година в Майнхед — едно забравено от бога и кралете селце в Югозападна Англия. Световната война е към своя край, от нея остават разруха и надежди. Борба за хляба и любов към земята — ето генетичната програма в кръвта на малкия Артър Чарлз, потомък на дребни фермери, но той все по-често поглежда нагоре, към спокойното и чисто селско небе, украсено с едри звезди. Едва десетгодишен, Артър прави самоделен телескоп и с него — първия си старт към глъбините на Вселената.

Следват години на упорито учение във физико-математическия факултет на Лондонския кралски колеж, няколко години служба в специалните радарни части на британските ВВС. След края на Втората световна война Кларк е вече председател на Британското астрономическо дружество и член на Съвета на Британската астрономическа асоциация. Пред него е апетитната кариера на голям астроном и астрофизик. И може би животът му щеше да се развие иначе, но Кларк вече беше изкушен: в 1946 година бе отпечатан неговият първи научнофантастичен разказ.

Англия е тясна за романтика и търсача на приключения Кларк. В средата на петдесетте години той се преселва със семейството си в Коломбо (Шри Ланка), където живее и досега в усамотено единство с морето и небето. Тишина, екзотика, звезди и примамващи подводни рифове — Кларк е сред своите стихии, завинаги завладян от „дяволския триъгълник“ — телескопа, акваланга и пишещата машина.

Първото по-голямо произведение на Кларк е „Пясъците на Марс“ (1951). Критиката веднага реагира: „Най-лъчезарният оптимист в Англия“. Цейлон го вдъхновява за „Голямата дълбочина“ (1957). За този роман съветският критик В. Фиников пише: „Тук, като във фокус, могат да се видят всички основни нишки, характерни за творчеството на писателя: идеята да се служи на обществото, хуманизъм, вяра в науката, оптимизъм, търсене на винаги нови пътища за разрешаване на научните проблеми. Целият роман е пронизан от удивителна жизнерадост, увереност в победата на человека над неразкритите още загадки на природата... Психологическата идея на романа може да

бъде сведена до следната формула: от гнетящата самотност към радостта от битието, скрита в непрекъснатото общуване с хората.“

В „Голямата дълбочина“ Кларк свързва в неотделимо единство любимите си стихии — морето и космоса, — като символи на примамващата загадка на света, пред която могъщият човешки мозък се изправя без страх и предразсъдъци.

Човешката непобедимост е тема на друг известен роман на Артър Кларк — „Лунен прах“ (издаден на български в 1975 година). Трагичната съдба на всъдехода „Селена“ е само повод да се надникне в сложната душевност на човека на бъдещето, който носи в себе си ативистичното наследство на своите предци, но успява да го превъзмогне благодарение на своя разум и на осъзнатото чувство за колективна защита.

„Нашата малка Земя е само кратка почивка по пътя към Вселенския океан, накъдето ние сме устремили нашето въображение. Вълнуващото предизвикателство на космоса е жизнено необходимо на човечеството“ — пише Артър Кларк в своята статия „Върху гребена на вълната“. И веднага след това обяснява: „Цивилизацията не може да съществува без нови хоризонти. Тя се нуждае от тях и в материалния, и в духовния смисъл на думата.“ Дори само тези няколко изречения показват недвусмислено какво отличава Кларк от много други западни писатели-фантасти. Колко ли съвременни книги започват или завършват с ужаса на третата световна война? Колко ли хартия е изписана, за да изглежда неизбежно апокалиптичното бъдеще на човечеството? И трябва да си наистина до болка влюбен в своя разумен събрат, за да се отърсиш от пророкуваната гибел на хомо сапиенса, от кошмарната неизбежност на неговия близък край, и изпод лавината от отчаяние и пессимизъм да изкриещиш: „Аз вярвам!“

„Смятам, че истинската оценка за човешките стойности ще се появи, когато материалните ценности ще се обезценят — пише Кларк в цитираната по-горе статия. — Науката ще ни даде абсолютна власт над материалната Вселена и нищо няма да може да ни изкуши, защото всичко ще бъде прекалено достъпно. И тогава нашите потомци, лишени от страстта за притежание, ще си спомнят за това, което са забравили много от нас — единственото, което е важно в живота! — неосезаемите неща като красотата и мъдростта, смеха и любовта.“

Това е истинското лице на Артър Кларк.

Макар и да не познава някои от хубавите книги на Кларк, („Краят на детството“, „Град и звезди“, „Земя имперска“), българският читател няма основание да бъде недоволен. В последните години в периодичните издания бяха публикувани някои от най-хубавите негови разкази: „Стрелата на времето“, „О, тези туземци“, „Часовой“, „Надпревара във въоръжаването“, „Депресия“, „Зелената загадка“, „Лято на Икар“, „Отвъд небето“, „Клопката на времето“, „Не всичко, което блести“ и много други. И като приятна добавка — върхът в творчеството на английския писател: „Една одисея в Космоса през 2001-та година“ (ДИ „Наука и изкуство“, 1974).

Някои наричат тази книга „билията на научната фантастика“. Разбира се, запазваме си правото за резерви към тази суперлативна оценка, но в едно трябва да се съгласим: „Одисеята“ заема особено място в съвременната научнофантастична литература.

Тази книга ни поразява преди всичко с мащабите на изобразеното. Повествованието започва от преди три милиона години и завършва във вечността, в една „инфлексна“ точка, където понятията време и пространство губят своя смисъл. В началото на това огромно платно с вселенски мащаби стои първият хомо сапиенс Муун Уочър, а в края — командирът на „Дискавъри“ Дейвид Боумън, който преодолява черупката на временно-пространствения континуум, преживява транслациите на материята и духа, за да се слее завинаги в безкрайността.

Едновременно с това „Одисеята“ е и най-многоплановата научнофантастична книга. В нея развитието на човешкия мозък е показано в цялостните си мащаби и едновременно с това то е само малка част от грандиозното движение на Материята към Разума. Човекът е съединителната нишка между мъртвата субстанция и космическия мозък. От капризната жива клетка през самоосъзнаващия се човешки мозък към лъчистото човечество на Циолковски — ето превъплъщенията на материята според Артър Кларк.

Тази книга е изключително богата на идеи. Тя показва огромните познания на автора във всички области на човешкото знание. И тук ще прибавим още един щрих към творческата физиономия на Артър Кларк — той е един от най-големите научни журналисти популяризатори на нашата планета, автор на повече от двадесет научно-публицистични книги (една от тях — „Профили на бъдещето“

— преведена и у нас), носител на много международни награди за популяризация на науката.

Кларк обича темата за контакта между различните типове разум — пробният камък за интелигентността на всеки писател-фантаст. Към нея той се връща често, но винаги различен и свободен, без следа от антропоцентризъм. За него чуждият разум е преди всичко загадка, до която можеш да се докоснеш, но никога — да разбереш. Няма и следа от мнителната самоувереност на наивника, който лесно и безотговорно поставя себе си в центъра на света и своя мозък — в чужди черепи; който иска да стандартизира разумните форми по свой образ и подобие и да завърти Вселената върху хилавите нозе на своята логика. Кларк не може да позволи на землянина да бъде egoистичен, себелюбив и самообожествяващ се. „Ние всички сме различни — казва той. — И това ни задължава да бъдем честни един към друг.“

Кларк прекрасно разбира, че трябва да стесним понятието „разумни цивилизации въобще“ до „цивилизации, които се стремят към контакт“. Защото контактността е универсален критерий за отношението на една цивилизация към другите.

А с всяка цивилизация ли можем да установим контакт? На този въпрос западногерманският учен Е. Фазан отговаря лаконично: не! За да можем да контактуваме с другопланетна цивилизация, тя трябва да отговаря на следните няколко характеристики:

— *Да се бори с ентропията.* С други думи, цивилизацията трябва да бъде от антиентропиен вид като нашата, да не плува по течението на нарастващия хаос.

— *Да реализира свободно волята си.* Тоест, да има възможност да прави това.

— *Да е налице различимост на хора.* Нека го разширим — различимост на индивиди, на личности. Ако цялата цивилизация е компактна, макар и нехомогенна маса, контактът с нея е невъзможен.

— *Тримерност на съществуването или поне някаква дейност в тримерното пространство.* Тъй като засега няма идея как ще можем да се пренасяме в пространства с друга измерност, това изискване е наложително. Дори ни се струва, че то още трябва да се разшири: те да съществуват в нашето време и пространство.

— *Определена, макар иrudimentарна (закърняла) воля към живот.* Това е много съществено. Ако една цивилизация няма воля

към живот, тя или ще изчезне, или няма да се стреми към контакт, или контактът няма да й направи впечатление.

Могат да съществуват и цивилизации от т.нар. „затворен тип“, за които контактът въобще не е цел. Тази затвореност може да се дължи на отчаяние от продължителното и безплодно търсене на братя по разум, но тя може и да е вродена особеност на самата цивилизация, която въобще да не разбира, че освен нея може да има и други.

Тук можем да направим още една крачка: възможно е цивилизацията не само да не разбира съществуването на други цивилизации, но и да не разбира съществуването на самата себе си. Затова ще прибавим към изискванията на Фазан още едно:

— *Съществата сами да откриват и разбират своето съществуване.* Ако те не се сещат, че ги има, не биха могли да разберат какво значи да се контактува с други, които също ги има.

Струва ни се, че това малко отклонение беше необходимо за пълното и точно разбиране на новата книга на Артър Кларк, която държите в ръцете си. И наистина — какъв е този огромен космически кораб, който се врязва в границите на Слънчевата система? Откъде идва той и накъде лети? Защо минава край нас със самочувствието на вечен и непобедим? На какво се дължи мълчанието му: дали е мнителното самочувствие на боговете пред нищожните, или бариерата този път е непреодолима?

Романът „Среща с Рама“ е поредната среща с Кларк и звездното бъдеще. Той ще ни донесе приятните часове от докосването с нещо колкото далечно, толкова и близко, колкото фантастично, толкова и реално. И, разбира се, с лъчезарния оптимизъм на един писател, който обича човека и му вярва.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.